

De Schoeringedreef, een belangrijk historisch landschapsrelict

Dr. Robert Nouwen

Versie 2021-08-12

Inhoud

Inleiding	1
Topografie	2
De Schoeringedreef	5
Besluit	7

Inleiding

De Schoeringedreef in Zuienkerke is een belangrijk historisch landschapsrelict dat deel uitmaakt van het complex van de beschermde hoeves Groot en Klein Schoeringe en het Groot Hof Mariemont. Deze dreef of landweg heeft in de geschiedenis een belangrijke rol gespeeld die zonder een korte analyse van het landschap niet ten volle kan worden begrepen.

Afb.1. Groot Schoeringe en de Schoeringedreef, 2005.

Over de stichting van de hofstede Schoeringe in Zuienkerke is weinig bekend. Vermoedelijk vindt de hoeve haar oorsprong in een schenking van 1230 aan het Sint-Janshospitaal te Brugge. In een oorkonde van 1230 worden 33 *mensuras 'ad opus hospitalis Sancti Johannis'* vermeld. Tijdens de daaropvolgende jaren groeide het goed aan en werd het de belangrijkste boerderij van het Sint-Janshospitaal. Het Sint-Janshospitaal baatte aanvankelijke via inwonende broeders en zusters de hoeve zelf uit. Zij werden bijgestaan door personeel. In 1402 is er sprake van 39 knechten en meiden.

Het Schoeringehof ligt tussen de Blankenbergse Vaart en de Blankenbergse Dijk. Beide zijn historische landschapsrelicten die een belangrijke rol hebben gespeeld. Schoeringe gaf zijn naam aan de Schoeringestraat. Sedert 1571 bleef het verloop van deze straat onveranderd. De

Schoeringestraat liep vanaf de Schoeringebrug voorbij Groot en klein Schoeringe en de Draaiboom tot aan de Meetkerkestraat.

De Schoeringedreef daarentegen is de landweg die tot op de dag van vandaag van Schoeringe naar de Blankenbergse Dijk loopt en zo verder via de Korte Straat naar de Copsweg met het Groot Hof Mariemont. Naast deze wegen waren er ook nog de zogenaamde kerkwegels. De landbouwers en hun knechten gebruikten dergelijke wegels om de afstanden wat in te korten. Deze paden liepen door de velden en de weiden. Eén van die wegels, die in 1844 in gebruik was, was de Schoeringewegel. Deze vertrok vanaf de Schoeringebrug door de velden langs de hoeven Klein en Groot Schoeringe in de richting van de Kerkstraat. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was dit nu verdwenen pad nog in gebruik.

Topografie

In 1954 wezen F. Moorman en J. Ameryckx op de relatie tussen de bodemgesteldheid en het bewoningspatroon van de polders. Volgens de auteurs werd dit bewoningspatroon in belangrijke mate bepaald door het micro-reliëf, dit wil zeggen de kleine hoogteverschillen die het landschap tekenen en die in het licht van de overstromingen voor de mensen een belangrijke rol spelen.

Met betrekking tot de topografische ontwikkeling van het landschap rond Schoeringe, Groot Hof Mariemont en de weg tussen beide winningen horen tot de directe omgeving van de beschermde Uitkerkse polders ([Uitkerkse polder | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)). is het niet steeds even eenvoudig de bijzondere landschapselementen te herkennen en in een historisch perspectief te plaatsen. Het landschap van de kuststreek evolueerde immers voortdurend. Gelukkig kunnen wij voor Zuienkerke en specifiek voor Schoeringe beroep doen op een hele reeks kaarten van zeer verscheiden aard om de relevante bijzondere landschapselementen te duiden. Zij tonen aan dat de belangrijkste landschapselementen vrij goed tot uitstekend bewaard bleven. Maar geregeld zijn zij licht aangepast of ook in onbruik geraakt en zo vervallen.

Afb.2. Grote Kaart van het Brugse Vrije door P. Pourbus uit 1562/1571, kopie door Pieter Claessens

Om dat historische landschap te reconstrueren kunnen wij gebruik maken van de volgende kaarten: P. Pourbus (1562/1571), de kaart van De Gentele (begin van de 17de eeuw), de Ferraris (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841), Philippe Vandermaelen (1846-1854), Popp (1842-1879), De

ommelopers van het einde van de 17de eeuw uit het gemeentearchief van Zuienkerke en Wateringue Blankenberghe (RABrugge, Collection Mestdagh).

Eén van de belangrijke kaarten is de Grote Kaart van het Brugse Vrije door P. Pourbus uit 1562/1571. De kunstenaar en cartograaf carteerde de hele kasselarij van het Brugse Vrije en bracht ca. 75 km van de kuststreek over een breedte van ca. 30 km in kaart. Door het veelvuldig gebruik van de kaart, die op doek was geschilderd, was het nodig reeds na 25 jaar een kopie te maken. Het Brugse Vrije gaf hiertoe een opdracht aan Pieter Claeissens die deze opdracht tussen 1597 en 1601 uitvoerde (afb.). Van het origineel bleef enkel dat gedeelte in tact dat de regio ten noordoosten van Brugge bestreek. Zuienkerke ligt nog juist op de rand en wordt Zuwenkerke genoemd.

Een andere belangrijke kaart is "Environs d'Ostende, Bruges et Sas de Gand" uit het begin van de 17de eeuw. Hierop zijn twee voor Zuienkerke belangrijke landschapselementen waar te nemen, met name de Gentele of de Blankenbergse Dijk en de Grote Ede of de Blankenbergse vaart. Beide landschapselementen behoren tot het systeem van de Blankenbergse Watering. De oudste verwijzing naar de Blankenbergse Watering vinden wij terug in een Charter van 1337. Deze schrijft na de stormvloed, waarbij "Scarphout" nabij Blankenberghe door de zee verzwolgen werd, de bouw van de nieuwe dijken voor. Het oudst gekend reglement van de Watering is de "Keure van de Waetringhe van Blanckenberghe" geacteerd op 12 juni 1563. In die keure wordt de watering ook "Vincx Ambacht" genoemd. In de late 10de en begin 11de eeuw werd de regio door nieuwe overstromingen getroffen. Zij tastten het kustgebied aan via het vertakt krekensysteem langs de IJzer enerzijds en via de Sincfal tussen Knokke en het eiland Cadzand anderzijds.

Afb. 3. kaart van De Gentele (begin van de 17de eeuw)

De bewoners van deze polders trachtten zich met dijken tegen die overstromingen te beschermen: de Oude Zeedijk tussen Oostduinkerke en Lo, de Zidelingse tussen Bredene en Oudenburg en tenslotte enkele honderden meters ten oosten van Zuienkerke de reeds genoemde Gentele die van

Blankenberge tot Brugge liep. Dit laatste systeem is goed zichtbaar op de kaart van De Gentele (begin van de 17de eeuw).

Ondanks al deze voorzorgsmaatregelen, liepen tijdens overstromingen regelmatig ganse sectoren onder water. Ook het gebied ten westen van de Gentele heeft hier last van gehad. Dit leidde ertoe dat de Blankenbergse Wateringe regelmatig werken liet uitvoeren aan de Gentele, onder meer tijdens de winters in 1372-1373 en in 1373-1374. Deze werden gedocumenteerd door Wateringue Blankenberghe (RABrugge, Collection Mestdagh, afb.). De De Gentele werd omstreeks 1000 aangelegd. De dijk moet gedurende eeuwen een imposante impressie hebben gegeven. Plaatselijk was zij tot 25 meter breed. Dit was onder meer het geval in de zone tussen Zuienkerke en Sint-Pieters. Met het verstrijken van de eeuwen werd zij echter grotendeels afgegraven hoewel haar verloop in het landschap nog goed is te volgen. Over de functie van deze dijk – zeeverend of beheersing van de binnenwateren – is het debat echter nog niet gesloten. Gedurende eeuwen, tot aan de aanleg van de steenweg van Brugge op Blankenberge in 1722, fungeerde de dijk tegelijk als belangrijkste verkeersweg tussen Brugge en Blankenberge. Deze oude dijk was een aarden weg die in periodes van neerslag in een slechte toestand was. Op de hoger vernoemde kaart “Environs d’Ostende, Bruges et Sas de Gand” is duidelijk hoe deze verkeersweg via Zuienkerke passeert. Op de kaart van Pourbus is de Gentele in het wit ingekleurd. Deze kleur gebruikte hij voor dijken. De weg trekt hij links ervan in rode kleur. Ook op de kaarten van Ferraris en Popp is de Blankenbergse Dijk goed te volgen. Op deze laatste kaart wordt zij trouwens Den Blankenberschen Dijk genoemd. Op de kaart van Vandermaelen wordt hij Digue de Blankenberghe genoemd.

Afb. 4. Wateringue Blankenberghe (RABrugge, Collection Mestdagh)

De afvoer van het overtollige water in deze regio gebeurde dus via de Blankenbergse Vaart, veruit de belangrijkste waterloop van deze regio. De oudste vermelding dateert van omstreeks 1185. Op dat ogenblik werd zij Vertinge genoemd, van de 14de tot het begin van de 17de eeuw vervolgens Grote Ede. Met de ontwikkeling van de stad Blankenberge werd haar naam tenslotte Blankenbergse Vaart. Deze waterloop was niet alleen belangrijk voor de afwatering van deze regio, maar werd ook druk

gebruikt voor het transport van goederen allerhande. De slechte toestand van de landwegen speelde hierin een voorname rol. Vanuit Zuienkerke kon men zo via de Grote Ede het sas te Speyen en langs de Leet Brugge bedienen. Zij verbond Brugge met de Noordzee en speelde voor de ontwikkeling van deze handelsstad dus een bijzonder belangrijke rol. De Grote Ede was tot 1724 erg belangrijk het goederentransport van en naar Brugge. Dat jaar werd de steenweg van Blankenberge naar Brugge in gebruik genomen. En ook daarna werd deze verbinding nog in stand gehouden. Ook voor Zuienkerke was de Grote Ede erg belangrijk. Het Sint-Janshospitaal te Brugge bezat een aantal pachthoven in het Brugse Vrije, onder meer Groot en Klein Schoeringe alsook Groot Hof Mariemont in Zuienkerke. De vaart verbond de landbouwwinningen met het Sint-Janshospitaal in Brugge en met de zee in Blankenberge. Het hospitaal gebruikte deze waterweg voor de aan- en afvoer van goederen en bouwmaterialen.

Afb. 5. De Blankenbergse Vaart en Blankenbergse Dijk, 2005

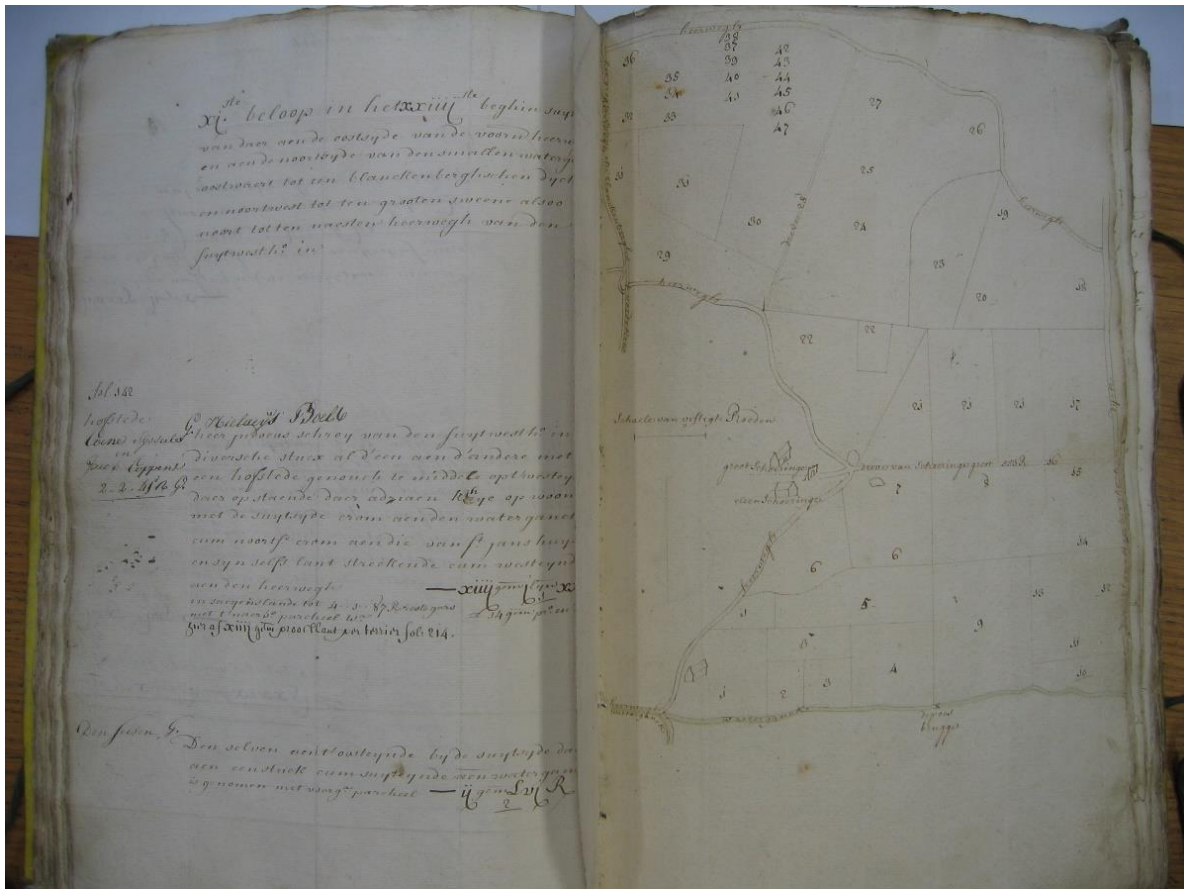
Het Schoeringehof is gesitueerd tussen de Blankenbergse Vaart en de Blankenbergse Dijk. De hoeve is op verscheidene kaarten duidelijk gemarkeerd. Op de kaart van Pourbus is de winning met een gracht rondom weergegeven. Op de kaarten van de Ferraris en Popp zijn Groot Schoeringe en Klein Schoeringe aangeduid en ook benoemd. De schipgracht verbond Schoeringe met de Blankenbergse vaart. Voor de hoeve was deze gracht van groot belang. Via de Schipgracht werden niet alleen de landbouwopbrengsten naar Brugge gevoerd. Maar dezelfde waterweg stond ook in voor de aanvoer van materialen allerhande die noodzakelijk waren voor de bouw en het onderhoud van de gebouwen. Op dit ogenblik is deze gracht grotendeels verzand. Op de historische kaarten is de schipgracht niet afgebeeld. Wij vinden deze waterweg wel terug op de oude kadasterkaarten waarop haar verloop is te volgen via de perceelsgrenzen. Ook in het landschap is zij nog duidelijk aanwezig net als haar monding in de Blankenbergse Vaart die zich nog steeds duidelijk in de oever aftekent.

De Schoeringedreef

De Schoeringedreef tenslotte is de historische landweg die van Schoeringe naar de Blankenbergse Dijk liep. Aan de overzijde van de Blankenbergse Dijk liep de dreef verder (nu de Korte Straat) en verbond zo tegelijk Schoeringe met het Groot Hof Mariemont, gelegen aan de Copsweg. Beide winningen zijn buitenstedelijke eigendommen van het Sint-Janshospitaal te Brugge.

In de laat 17de-eeuwse Ommeloper van het Gemeentearchief 123 van Zuienkerke (afb.6) wordt hij de 'dreeve van Schoeringegoet' genoemd. Op de kaarten van Pourbus, Ferraris, Vandermaelen en Popp alsook in archiefdocumenten wordt deze weg aangegeven en op de laatste kaart wordt zij Schoeringe

Dreve genoemd. Het is dus duidelijk dat deze weg vanuit historisch perspectief tot de beschermde winning van Schoeringe hoorde.

Afb. 6. Ommeloper, gemeenstelijk archief Zuienkerke, RABrugge

Tijdens de 18de eeuw speelde deze weg nog steeds een belangrijke rol, te oordelen naar de wijze waarop hij op de Ferrariskaart (afb. 7) wordt weergegeven. Hij lijkt er op dezelfde hoogte te staan als de huidige Schoeringestraat en bij voorbeeld ook de belangrijke weg die over de Blankenbergse Dijk liep. Op zich is dat niet verwonderlijk. De bevoorrading van het Sint-Janshospitaal in Brugge verliep gedurende vele jaren via de Blankenbergse vaart waarmee Groot en Klein Schoeringe verbonden waren via de Schipgracht. De landbouwopbrengsten van de verschillende hoeses van het Sint-Janshospitaal werden op Groot en Klein Schoeringe samengebracht. Dat was ook het geval voor de opbrengsten van Groot Hof Mariemont. Ook op de kaarten van Vandermaelen en Pop wordt deze veldweg als een volwaardige verbinding weergegeven. Binnen de historische context van de oudlandpolders zou het tegendeel na al die eeuwen eerder verbazing wekken.

In de Atlas der buurtwegen wordt deze landweg aangeduid met Chemin nr. 11. Dat betekent dat hij een officiële weg is. De dag van vandaag wordt hij tot de trage wegen gerekend. Het historisch belang van deze weg schuilt in het gegeven dat hij nog een van de weinige ongeschonden wegrestanten is van het historische landschap dat de onder de oudlandpolders viel. En hoewel niet beschermd, maakt hij toch een essentieel onderdeel uit van de site van Schoeringe.

Afb. 7. Uittreksel uit de Ferrariskaart met aanduiding van Schoeringe, Groot Hof Mariemont en de Schoeringedreef

Besluit

Wanneer wij op dit ogenblik een evaluatie maken van het historische belang van deze dreef, dan ligt de conclusie voor de hand dat het behoud ervan in een oorspronkelijke toestand meer dan wenselijk is. Bovendien bevindt dit landschapsrelict zich op de rand van een vogelrichtlijngebied, in de nabijheid van het ankergebied Uitkerkse polders waarvan het historisch deel uitmaakte. Tegelijk maakt het deel uit van/grenst het aan een gebied met belangrijke biologische waarde.

De combinatie van erfgoed en natuur zorgt er voor dat deze dreef deel uitmaakt van een belangrijk toeristisch complex dat zich richt op fietsers en wandelaars. De verharding van deze dreef zal een directe en nefaste invloed daarop hebben. In de polders zijn de laatste jaren al te veel belangrijke erfgoedrelicten vernietigd. Wij denken hier onder meer aan delen van Klein Schoeringe alsook aan de 18de-eeuwse schuur van de hoeve 'de Friese Bergschuur', nog in 2005 afgebroken. Het is noodzakelijk in functie van erfgoedzorg en toerisme dat deze vernietiging stopt. Een dergelijke ingreep tast echter niet alleen het 'toeristisch product' effectief aan, maar zorgt er tegelijk voor dat gevaarlijke situaties worden gecreëerd op het bestaande fietsnetwerk.